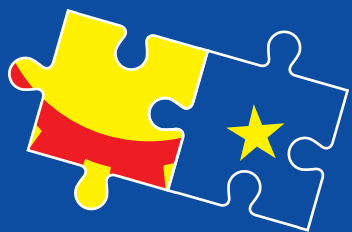

EuropeAid/135-012/M/ACT/MK

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА И ВКЛУЧЕНОСТ НА ЛОКАЛНО НИВО

Збирка на мониторинг извештаи

Проектот е финансиран од ЕУ

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА И ВКЛУЧЕНОСТ НА ЛОКАЛНО НИВО

Збирка на мониторинг извештаи

Скопје, март, 2017

Оваа публикација е изготвена со помош на Европската Унија.

*Содржината на публикацијата е единствена одговорност на Институтот за
Демократија “Социетас Цивилис” - Скопје и на никаков начин не може да се смета
дека ги одразува гледиштата на Европската Унија*

Импресум

Наслов: Социјална заштита и вклученост на локално ниво
- Збирка на мониторинг извештаи

Издавач: Институт за демократија „Социетас цивилис“ – Скопје

За издавачот: Марко Трошановски, претседател на ИДСЦС

Уредник: Зоран Нечев, Проектен координатор во ИДСЦС

Автори:

Далиборка Златева и Александра Бошкова,
Извештај од мониторинг на програма за социјална заштита на општина Велес

Владо Анчев и Виктор Талески
Извештај од мониторинг на акциски план на Општински Центар за социјални услуги
во Општина Куманово за 2016 година

Кристина Хаџи-Василева и Фисник Шабани
Извештај од мониторинг на програма за социјална заштита на општина Пробиштип

Дизајн и подготовка: Владимир Барлакоски

Контакт: Ул. Митрополит Теодосиј Гологанов 42А/3, 1000 Скопје
contact@idscs.org.mk
02/3094 760

Содржина

Предговор	7
Извештај од мониторинг на програма за социјална заштита на општина Велес	9
Извештај од мониторинг на акциски план на Општински Центар за социјални услуги во Општина Куманово за 2016 година	24
Извештај од мониторинг на програма за социјална заштита на општина Пробиштип	39

Предговор

Почитувани,

Збирката која е пред вас содржи вкупно 3 мониторинг извештаи подготвени во рамки на повикот за аплицирање за спроведување на мониторинг на програмите за социјална заштита (оперативни и акциски планови) на единиците за локална самоуправа Велес, Куманово и Пробиштип.

Издавањето на оваа збирка на мониторинг извештаи е дел од проектот „Унапредување на социјалната вклученост преку ефективно искористување на ЕУ фондовите“, финансиски поддржан од Европската Унија, а имплементиран од страна на Институтот за Демократија „Социетас Цивилис“ Скопје (ИДСЦС), Асоцијација за Демократски Иницијативи (АДИ) и Организација на Жени од општина Свети Николе (ОЖОСВ). Во насока на целосно спроведување на активностите во избраните општини потпишан е и Меморандум за соработка со општина Пробиштип.

Генералната тема која ја обработуваат студиите е мониторинг на програмите за социјална заштита (оперативни и акциски планови) на општините Велес, Куманово и Пробиштип. Извештаите се структурирани како документи за јавни политики и со тоа нудат практични препораки за подобрување на идентификуваните слабости при спроведувањето на програмите за социјална заштита кои можат да бидат особено корисни за креаторите на јавни политики и донесувачи на одлуки на локално ниво.

Претставниците на граѓанските организации кои ја спроведуваа оваа активност согласно изработената „Методологијата за мониторинг на општинските акциски планови за социјална вклученост“ во рамки на овој проект, користеа комбиниран метод на истражување и тоа: деск и теренско истражување. Дополнително, претставниците на граѓански организации при формулирање на препораките ги имаа предвид искуствата и стекнатите знаења од студиската посета во Словенија организирана како дел од овој проект.

Се надеваме дека достапните документи, поместени на едно место и во една ваква збирка, ќе бидат од особен интерес за стручната и

Социјална заштита и вклученост на локално ниво

Збирка на мониторинг извештаи

пошироката јавност, но и за креаторите на политики и донесувачите на одлуки кои во наодите и препораките треба да пронајдат инспирација и насоки за своите идни активности.

Зоран Нечев,

Проектен координатор на „Унапредување на социјалната вклученост преку ефективно искористување на ЕУ фондовите“

Извештај од мониторинг на програмата за социјална заштита на општина Велес

Автори: Далиборка Златева и Александра Бошкова

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ

- ЕУ – Европска унија
- МТСП – Министерството за труд и социјална политика
- ЦСР – Центар за социјална работа
- СВР – Сектор за внатрешни работи
- ЗЕЛС – Здружение на единиците на локалната самоуправа
- ЗЛЦП – Здружение на лица со церебрална парализа
- ОЖ – Организација на жени
- ЛАПЛИИ – Локален акциски план за лица со инвалидност
- ЛСМ – Локална стратегија за млади
- КЕМ – Комисија за еднакви можности

ВОВЕД

Денес живееме во современи цивилизирани општества во кои транспарентноста на владите и нивното работење се достапни на граѓанинот. Јавните политики се алатка која му служат на граѓанското општество и како такви треба постојано да се подобруваат за нивна поголема ефикасна и ефективна примена.

Република Македонија од осамостојувањето во 1991 година до денес презема активности за создавање на стабилен и функционален систем на социјална заштита кој ќе одговори на новите потреби на корисниците. Како членка на Советот на Европа ги дели и заложбите за обезбедување на адекватно ниво на социјална заштита, особено за најранливите категории на граѓани. Во таа смисла, утврдувањето на правците на развој на социјалната заштита и спроведувањето на реформските процеси е директно условено од обврските и стандардите поставени со Европската социјална повелба и дополнителните

протоколи.

Создавањето на современ систем на социјална заштита кој ќе одговори на предизвиците на новото време истовремено е во согласност со јасно зацртаните цели на Република Македонија за членство во Европската унија.

Социјалната заштита се утврдува како дејност од јавен интерес. Таа се дефинира како систем на мерки, активности и политики за спречување и надминување на основните социјални ризици на кои е изложен граѓанинот во текот на животот, за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост и за јакнење на неговиот капацитет за сопствена заштита.

Република Македонија во изминатиов период се фокусира на создавање на стабилна нормативна рамка која ќе обезбеди ефикасна заштита на социјалните права на граѓаните и реализација на уставната определба на Република Македонија како социјална држава.

Граѓанскиот сектор ја ужива во целост слободата, но и одговорноста за проактивно делување кон овие можности за партиципативност во процесите на спроведување на јавните политики во земјава. Преку следење, анализа, критички став и нудење на свои предлози кон имплементацијата на јавните политики се зголемува степенот на демократски пристап во заедничкото живеење.

Предмет на анализа на овој мониторинг извештај беше имплементацијата на Програмата за активностите на општина Велес во областа на социјалната заштита. Општина Велес е првата општина во Македонија којашто во 2008 година изготвила Програма за социјална заштита и со тоа се вбројува во поуспешните општини по однос на своето работење. Советот на Општина Велес ја носи Програмата, а во склоп на истата функционираат повеќе комисии – Комисја за општествени дејности, образование, социјала, родова еднаковст.

Како посебна единица на локалната самоуправа, општина Велес е формирана во 2005та година. Според пописот на населението од 2002 година, вкупниот број на жители изнесува 55 108. Општина Велес има свое знаме и грб, химна и маскота. Во состав на Општина Велес влегуваат 28 населени места.

Програмата за социјална заштита на Општина Велес за 2017 година предвидува финансиски средства за активности кои се поделени во седум области. Вкупно предвидениот финансиски буџет за 2017 година изнесува 6 580 000 денари. Оваа програма ги опфаќа следните области: 1) Социјална поддршка на заедницата, 2) Општина по мерка на детето, 3) Лица со хендикеп, 4) Меѓуинституционална соработка, 5) Родова рамноправност, 6) Грижа за стари лица и 7) Меѓуопштинска соработка и Инвестиции.

МЕТОДОЛОГИЈА

Овој извештај претставува е плод на спроведениот мониторинг на Програмата за социјална заштита на Општина Велес. Советот на Општина Велес е првиот во Македонија кој во 2008ма година ја донесе Програмата за социјална заштита. Во Програмата од 2017 година се опфатени следните области на делување преку финансиска поддршка: Социјална поддршка на заедницата, Општина по мерка на детето, Лица со хендикеп, Меѓуинституционална соработка, Родова рамноправност, Грижа за стари лица и Меѓуопштинска соработка и Инвестиции.

Мониторингот се спроведе преку разгледување на документи од јавен карактер: Извештај за работата на Локалниот совет за превенција од детско престапништво на Општина Велес за 2015 година, Локалната стратегија за млади на Општина Велес 2017-2021, Локален акциски план за родова еднаквост 2013-2016, Стратегија за грижа на стари лица „Трета животна доба“, Локален акциски план за лица со инвалидност во Општина Велес 2016-2020, Наративен извештај-оперативен план на Комисијата за еднакви можности при Совет на Општина Велес за 2016та година.

Програмата за социјална заштита на Општина Велес претставува стратешки документ, а нејзината силна страна се состои во тоа што сите активности предвидени во неа ги реализираат невладините организации заедно со институциите. На овој начин е даден голем придонес за јакнење на дијалогот меѓу државата и граѓанскиот сектор, со зголемена партиципативност на жителите во креирање на јавните политики во Општина Велес.

За ова истражување се користеше комбиниран метод на деск и

теренско истражување. Беа вклучени техники на анкетно истражување и разговор лице в лице со службени лица од институциите коишто работат на полето на социјалната заштита.

Во првата фаза од процесот на мониторинг се пристапи кон анализа на Акцискиот план на Општина Велес. Потоа спроведовме деск истражување на постоечките институции и организации од областа на социјалната заштита. Согласно податоците и информациите на кои наидовме направивме рамка на прашања за добивање на релевантни информации околу спроведувањето на Програмските активности од областа на социјалната заштита.

Во втората фаза извршивме теренска посета на релевантните институции и организации и спроведовме структуриран разговор со службените лица од институциите и организациите. Беа интервјуирани 13 претставници, 8 институции и 10 граѓански организации.

Се изврши квалитативна анализа со што се доби увид во силните и слабите страни од самите програми и начинот на нивно спроведување во пракса. Заклучоците во овој извештај имаат за цел да придонесат за подобрување и јакнење на програмите во иднина.

АНАЛИЗА НА ПОДАТОЦИ И КЛУЧНИ НАОДИ

Првата област којашто е опфатена со Програмата е Социјална поддршка на заедницата за која се предвидени 1 450 000 денари. Оваа област опфаќа шест подрачја во кои Општина Велес ја нуди својата соработка. Првото подрачје планира Финансиска помош на членови на социјално загрозени семејства. Преку Комисијата за доделување на финансиски средства за еднократна парична помош поддршка добиле 100 граѓани. Општината во соработка со Центарот за социјални работи (ЦСР) и во координација со нив ги доделуваат финансиските средства на најзагрозените граѓани кои имаат потреба од тоа. Набавка на социјални пакети е втората област. Преку оваа мерка се обезбедила финансиска поддршка и пакети во храна на петнаесет семејства за кои во соработка со ЦСР Велес се проценило дека во моментот имаат најголема потреба.

Поддршка на лица жртви на семејно насилство е област којашто ја покриваат Општина Велес и Центарот за социјална работа. Без

да биде откриен идентитетот на примателот, а по насока на ЦСР, Општината уплатува средства на жиро сметка. Општина Велес во моментов не располага со капацитети на шелтер центри кои би ги згрижувала жртвите на семејно насилство и би им понудила стручна помош во рамки на самите центри. Ова е предизвик за Општината и граѓанскиот сектор кои во иднина би можеле да соработуваат на ова поле и преку отворање на шелтер центри да придонесат за зајакнување на овој аспект од социјалната заштита. Во склоп на Организација на жени на Општина Велес функционира СОС телефон за жртвите од семејно насилство и проектот Патролен социјален работник со цел откривање и помош на жртвите од семејно насилство и на сите форми на прекршување на човековите права. Организација на жени на Велес, во соработка со СВР Велес и ЦСР Велес, над четири години работи на проблемите поврзани со жртви на родово базирано насилство. Развиен е сервис за бесплатна правна помош, а по потреба жртвите од насилство се згрижуваат во шелтер центарот во Скопје.

Програмата предвидува Поддршка на припадници на маргинализирани групи (лица лекувани од болести на зависности, бездомници, поранешни затвореници и сл.). Општина Велес не располага со простор кој би бил наменет за згрижување на бездомните лица во кој тие би примиле топол оброк, би одржувале хигиена и би добивале слични услуги. Но и покрај овој недостаток Општината обезбедува простор во услови на екстремно неповолни климатски услови за привремено згрижување на бездомни лица. Центарот за социјална работа води база на податоци на бездомни лица и во соработка со Општината заедно делуваат на ова поле.

Општина Велес во Програмата ја поддржува и Декадата на Ромите во соработка со МТСП, невладиниот сектор и ОЈУДГ „Димче Мирчев“ Велес. Во последните шест години 25 деца од ромската популација имаат обезбедено бесплатен превоз и престој во детската градинка. Со овој проект се иницира поголема инклузија во предшколските установи на локално ниво на децата Роми.

Во областа за социјална заштита на заедницата се предвидени и се реализираат активности и финансии во делот на Имплементација на програмата на Општински совет за превенција од детско престапништво и ЛЕСС (локален економски социјален совет). Локалниот совет за

превенција на детско престапништво е формиран со Одлука на Совет на Општина Велес и брои 20 членови. Во составот влегуваат троца членови од Советот, лица од установи и институции кои работат со деца, претставници од сите основни и средни општински училишта, СВР Велес – Одделение за превенција, Основен суд Велес и Јавното обвинителство, ЦСР, ОУЈ ДГ „Димче Мирчев“ како и претставници од општинската администрација. Овој Совет работи по своја утврдена Годишна програма. Секој од членовите има делегирани задачи и активности. На крајот од годината се поднесува и Годишен извештај за реализираните активности. Опфаќа препознавање на локалните проблеми и ризични фактори и превземање мерки за превенција и спречување на асоцијални и антисоцијални однесувања кај децата. Реализирани се различни едукативни работилници во училиштата, посетен е Воспитно-поправниот дом Велес со учениците од трета и четврта година, реализирани се активности во насока на правилно користење на интернет и одговорностите од негова злоупотреба, активности за превенирање од рано склучување на бракови, спортски активности, присуство на судење, заеднички активности со невладиниот сектор и Црвен крст Велес, извидниците и спасителите, во насока на правилно креирањ на слободното време и уште многу други активности.

Во Програмата за социјална заштита на Општина Велес не е опфатена Локалната стратегија за млади 2017-2021. Сепак овој стратешки документ е изработен и иститот има за цел подобрување на општата состојба на животот на младите во Општина Велес. Приоритети кои се опфатени со оваа Стратегија се младинско учество, младинско информирање, локална младинска работа, образование, вработување и поддршка пред вработување, култура, спорт, здравје и квалитет на живот. Имплементацијата на ЛСМ се спроведува во соработка со јавни институции, бизнис секторот и граѓанскиот сектор.

Носител на активностите за креирање и спроведување на Локалната стратегија за млади е Советот на млади на Општина Велес кој е советодавно тело на Општина Велес и има за цел да ги застапува интересите на младите во оваа општина. Советот на млади го врши и мониторирањето на Стратегијата. Во состав на Советот на млади влегуваат девет члена од различни организации на возраст од 15 до 30 години од кои се избира претседател и заменик претседател.

Советот на млади има обврска на почетокот од годината да креира Годишна програма за работа која ќе биде во согласност со стратегијата, а на крајот од годината изработува Извештај од работата. Програмта и Извештајот од работата се презентираат пред Советот на Општина Велес.

Втората област од Програмта за социјална заштита е Општина по мерка на детето со предвиден вкупен буџет од 600 000 денари. И во оваа област се опфатени шест подрачја. Во областа Поддршка на деца без родители надлежни се Општина Велес и ЦСР Велес. Тие финансиски ги поддржуваат матурантите кои престојуваат во Домот за деца без родители „11ти Октомври“ во Скопје, а кои се жители на Општина Велес. На почетокот од учебната година, во септември, во знак за поддршка се доделуваат финансиски средства за набавка на училишен прибор. Дополнително со училиштата, Општината и ЦСР ја исполнуваат и Поддршката на талентирани деца од социјално загрозуени семејства. Оваа активност се одвива тековно низ целата година, а финансиските средства се исплаќаат на трансакциска сметка на корисникот.

За прв пат во Програмата на Општина Велес се издвоени средства за Активности поврзани со деца на улица. И оваа активност се спроведува во соработка со ЦСР Велес. ЦСР Велес води евиденција за децата на улица, но во градот сеуште ниту една невладина организација не работи на ова поле и нема прифатилиште за згрижување. Во декември месец се предвидени активности како Новогодишни подароци за деца без родители и родителска грижа и деца со посебни потреби. Носители на овие активности се Општина Велес, ЦСР Велес и невладиниот сектор. Новогодишни пакети доделува Градоначалникот преку посета на Дневниот центар за лица со посебни потреби во Велес, преку посета и директни дружења со членовите на ЗЛЦП Велес итн.

Третата област опфаќа активности поврзани со Лица со хендикеп со предвиден буџет од 1 730 000 денари. Имено Општина Велес е пионер во Македонија во изработка на Локалниот Акциски план за лица со инвалидност (ЛАПЛИ). Тоа е стратешки документ за зајакнување на процесот за социјално вклучување и деинституционализација на лицата со инвалидност. База за креирање на ЛАПЛИ е Националната стратегија за изедначување на правата на лицата со инвалидност и

Конвенцијата за правата на лицата со инвалидност. Првиот ЛАПЛИ е изработен во 2007ма година од страна на Здружение на лица со церебрална парализа Велес и претставува првиот стратешки план за лица со инвалидност во Југоисточна Европа. Овој план потоа е надоградуван во 2012 и 2016 година. Креирањето и ревидирањето на ЛАПЛИ се реализираше со учество на граѓанските организации кои работат со лица со посебни потреби, други невладини организации, институции од локално ниво, бизнис сектор, медиуми и општинската администрација.

Согласно овој стратешки документ реализирани се повеќе активности за подигнување на јавната свест кај локалното население за почитување на правата на лицата со инвалидност. Извршено е лобирање кај јавниот и приватниот сектор за спроведување на законските одредби и нормативи за лицата со инвалидност. Анимиран е образовниот сектор преку активно вклучување на родителите во обуки, вклучување на сите ученици (ученици со посебни потреби и ученици од редовната популација) во различни проектни активности и слично. Овој документ континуирано ги предвидува и реализира целите за олеснување на пристапот на физичката околина за лицата со инвалидност. Во однос на адаптирање на просторот реализирани се неколку пристапни рампи во градот, поставени се знаци на местата за паркинг и вградени се елеватори во едно основно училиште и градската библиотека. Со помош на Општината обезбедени се печатари за брајово писмо и веќе се испечатени првите книги за слепите лица и лицата со оштетен вид. Една од приоритетните области на ЛАПЛИ е вработувањето на лицата со посебни потреби. Општина Велес може да се пофали со висока бројка на вработени лица со инвалидност во рамки на локалните бизнис компании во градот кои добро ја познаваат законската рамка за Вработување на лица со инвалидност и кои во голем дел преку можноста за регистрација како заштитно друштво остваруваат добра соработка со локалните граѓански здруженија на лицата со посебни потреби. Со помош на Општина Велес, а преку невладините организации ЗЛЦП – Велес и Мобилност Велес обезбедени се две моторни колички и хидрауличен лифт за лица со инвалидност. Општина Велес поддржува летна рехабилитација за лица со посебни потреби и Сервис за домашна посета и поддршка на лица со инвалидност како дел од активностите на ЗЛЦП Велес.

Во подрачјето Превенција од болести на зависности, согласно со Програмата на Општина Велес, се реализираат трибини во соработка со СВР Велес. Со нивна соработка се реализираат едукативни предавања во сите основни и средни училишта во градот, а овие активности воедно се предвидени и во Годишните програми на училиштата.

Како четврта област од Програмата за социјална заштита е вградена Меѓуинституционалната соработка. Во овој дел Општина Велес партнерски зема учество во проекти како: Отворени денови на социјална заштита, Се грижиме за топол дом, Практикантска работа и вработување на лица со инвалидност итн. По однос на овие и други прашања континуирано се остваруваат соработки со образовните институции, Центарот за социјална работа, СВР Велес – Одделението за превенција, Институтот за јавно здравје, Граѓанскиот сектор и Црвениот крст на град Велес. За оваа област во Програмата се предвидени 200 000,00 денари.

Петата област којашто е покриена со Програмата за социјална заштита е Родовата рамноправност. Овде активностите се поделени во три подрачја: Активности по Оперативен план за родова еднаквост, Регионална соработка за развивање на родовата рамноправност и Локална мрежна соработка (по пристигнати предлози од граѓански организации). Вкупно предвидениот буџет за оваа област изнесува 400 000 денари.

Локалната стратегија за родова еднаквост 2013 - 2020 претставува стратешки документ на Општина Велес чија цел е унапредување на еднаквите можности на жените и мажите во севкупното општествено живеење. Овој документ се темели на Националната стратегија за родова еднаквост. Согласно Законот за еднакви можности на жените и мажите Стратегијата содржи Локален Акциски План за родова еднаквост. Стратегијата се изработува за период од осум години, Акцискиот план се носи на секои три години, а врз негова основа се носи Годишен Оперативен План кој предвидува активности кои ќе се реализираат преку Годишните програми за работа на општината. Оперативниот план претставува Годишна програма за работа. Стратегијата за родова еднаквост, акциониот и оперативниот план се усвојуваат од Советот на Општина Велес. Приоритетни области на делување во Стратегијата за родова еднаквост се: процеси

на одлучување, човекови права, здравство, социјална политика, образование, економско јакнење, родово базирано насилство и медиуми.

Комисијата за еднакви можности за прв пат е формирана во 2003та година согласно Законот за еднакви можности. КЕМ е одговорна за следење и координација на имплементацијата на акциските и оперативните планови по Стратегијата. Комисијата за еднакви можности е постојано тело на Советот на Општина Велес кое е формирано од членови на Советот, составена од двајца мажи и три жени. Општина Велес е првата во Р.Македонија која планира финансиски средства во оваа област, во рамки на Програмта за социјална заштита.

Од 2015та година Оперативниот план е ставен во делигирана надлежност за реализација на Организација на жени на Општина Велес. Финансиските средства кои се предвидени во оваа област квартално се трансферираат на ОЖ Велес со што се овозможува реализација на планираните активности. ОЖ Велес има обврска и истата ја исполнува, во доставување на наративен и финансиски Извештај за работа за спроведените активности од Годишната програма. Овој Извештај се презентира, односно правда, пред Советот на Општина Велес. Дејствувањето преку делигирање на надлежност за реализација на Годишната програма од областа на Родовата рамноправност е оценето како успешна практика и како позитивен пример е презентираан во ЗЕЛС. Имено, преку јавна транспарентна постапка е потпишан Договор со ОЖ Велес и преку анекс договор соработката е продолжена.

Шестата област опфаќа Грижа за стари лица со вкупен буџет од 800 000 денари. Здружението на пензионери – Велес ја има изработено Стратегијата за стари лица согласно насоките и препораките на ЕУ, но во духот на Националната стратегија за стари лица на Владата на Република Македонија, во соработка со Општина Велес и Советот на млади на Општина Велес. Во декември, 2016 година е донесена Одлука за усвојување на Стратегијата „Грижа за стари лица – трета животна доба“ за периодот 2017-2021 година. Таа претставува стратешки документ за подобрување на животот на старите лица во Општина Велес. Одговорни и задолжени страни во реализација на нејзината

програма се Општина Велес и Здружението на пензионери на Велес како и невладините организации, подмладоците на Црвениот крст од основните и средните училишта. Во Стратегијата вклучено е и Здружението на инвалидните пензионери. Со помош на овој документ се остварува еднократна парична помош на пензионери со ниски примања, многудетни семејства и семејства со лица со посебни потреби. Финансиски, до 30%, се поддржуваат оние пензионери кои се со примања до 13 000 денари за банско-климатска рехабилитација. Се врши посета во домовите на старите и изнемоштени лица, се делува превентивно преку лични контакти и разговори со осамените лица, се формираат здравствени услуги, едукативни и советодавни предавања и слично. Истовремено се финансираат средби од културно – забавен и спортски карактер. Здружението покрај тоа што делува на територијата на Општина Велес, делува и на општините Градско и Чашка. Здружението на пензионери располага со неколку дневни центри каде што старите лица имаат можност за дружба, играње на интерактивни игри, организирање на трибини и едукативни предавања. Вакви дневни центри се отворени во сите поголеми населени места во Велес, Градско, Богомила и Чашка, но се опфатени и помалите населени места како Иванковци и Отовица. Во Програмата се предвидени финансиски средства за Отварање на Дневни центри за стари лица од кои еден се предвидува да биде изграден во Башино село во тековнава 2017 година.

Во рамки на Црвениот крст на Велес беше реализиран проект за сервис за посета на стари лица во домашни услови. Овој проект се реализирал во периодот од октомври, 2011та година до крајот на февруари, 2017та година. Понатамошното опстојување на овој сервис е неизвесно од причини што за 2017та година не се обезбедени во целост потребните средства за реализирање на активностите за овој сервис. Овие информации изворно ги добивме од Црвен крст на Општина Велес.

За прв пат во 2017та година во Програмата за социјална заштита се планираат и реализираат активности од Меѓуопштинска соработка. Во оваа област се предвидени 550 000,00 денари. Општина Велес и општините од Вардарски плански регион земаат учество во партнерски проекти од областа на социјалната заштита. Истовремено се вложува и на полето за развој и поддршка на иновативни форми од

социјалната заштита.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Општина Велес е прва општина во Македонија која има изработено Програма за социјална заштита и којашто успешно ја спроведува. Програмата прв пат е донесена во 2008 година од страна на Советот на Општина Велес и се финансира од буџетот на Општината. Програмата во себе содржи повеќе области и ги опфаќа сите категории на граѓани коишто имаат потреба од социјална поддршка. Во Програмата се третираат проблеми детектирани кај децата, жртви на семејно насилство, припадници на маргинализирани групи, ромската популација, родовата еднаквост, лица со инвалидност и старите лица. Во програмта за 2017та година за прв пат се воведуваат активности поврзани со децата на улица.

Позитивно во Програмата за социјална заштита на Општина Велес е тоа што сите активности по области ги реализираат невладините организации заедно со институциите. На овој начин е зголемена партиципативноста на граѓанството во креирање на јавните политики и транспарентното водење на буџетот на Општина Велес. Преку Програмата за социјална заштита и начинот на нејзино спроведување се овозможува директно детектирање на проблемите на граѓаните и директен пристап кон разрешување на истите.

Советот на Општина Велес за прв пат во 2015та година донесува одлука за делегирана надлежност при имплементација на Програмата за родова рамноправност на Организација на жени на Општина Велес. Оваа пракса успешно функционира три години и претставува добар пример како граѓанските организации можат да бидат учесници во спроведување на активностите. Овој пример би требало да биде следен и од другите невладини организации кои работата на полето на социјална заштита при што би се делигирале надлежности и за другите опфатени области во Програмата за социјална заштита.

Социјалната заштита е област која бара постојано прилагодување и адаптирање, како на потребите на корисниците, така и кон реалните можности на системот и на државата. Системот на социјална заштита како поддршка за граѓаните кои се во социјален ризик треба да обезбеди услуги со кои ќе се овозможи не само ублажување на последиците, туку

и излез од настанатата состојба. Оваа цел може да се постигне преку развиена мрежа на даватели на услуги на централно и локално ниво, преку активно вклучување на општините и невладините организации.

Словенија има развиено добра социјална програма. Граѓанските организации успешно спроведуваат социјални сервиси на локално ниво и ова е позитивен пример кој може да се преслика во Македонија.

Препораките од спроведениот мониторинг на Програмата за социјалната заштита во Општина Велес се:

- децентрализација на социјалната заштита на локално ниво – политиките од социјалната заштита од национално ниво да се делигираат на Единиците на локалната самоуправа. Со децентрализирана власт ќе им се овозможи поголема одговорност на локалните власти за остварување на социјалната заштита на граѓаните во општините. Имено, локалните заедници се тие кои се чекор поблиску до реалните проблеми на ранливите категории граѓани. Со создавање на намерни планирања, а искористувајќи ги капацитетите на општинските организации, граѓанскиот и бизнис секторот полесно и директно можат да ги скенираат потребите на граѓаните од терен, силните и слабите страни на дотогашното спроведување на социјалната заштита и преку стратешки документи да ги јакнат капацитетите за поефикасно делување во сферата на социјаланта заштита;
- да се потпишат социјални договори со државата – следејќи ги позитивните примери од развиените земји, сè повеќе стануваме свесни од придобивките на здружување и заедничко делување помеѓу државата и граѓанските здруженија во сферата за социјална заштита. Современа и ефективна форма на политички дијалог помеѓу спомнатите ентити претставуваат социјалните договори. Целта на овие договори е обезбедување на партиципативност на граѓаните во градење, спроведување и превземање одговорност за општественото живеење и најважно, градење на политики на социјална заштита согласно артикулираните потреби на оние кои се директни корисници, односно, граѓаните. Финансирањето на услугите

би се реализирало преку партиципативно учество на државата, локалните заедници, бизнис секторот и во мал дел од страна на корисниците.

- делегирани надлежности на невладини организации кои работат на полето на социјална заштита (како успешниот пример со Организација на жени на Општина Велес кој успешно функционира последниве три години, а е опишан погоре во овој Извештај);
- формирање на сервисни услуги од страна на единиците на локалните самоуправи, преку делегирани надлежности на граѓански организации кои работат на полето на социјална заштита. Сервисните услуги имаат повеќе предности меѓу кои се вбројува директната услуга кон корисниците во нивните домови, што посочува на вонинституционална грижа на ранливи категории граѓани и овозможува нивна поголема интеграција во општеството. Преку сервисните услуги на локално ниво ќе се детектираат и решаваат проблемите на граѓаните многу поконкретно, целисходно, со директен пристап кон корисниците, а со тоа самата услуга добива похумана димензија што во крајна линија е одлика на модерно и развиено општество.

Во однос на Програмата за социјална заштита на Општина Велес за 2017та година сметаме дека помал простор на активности и финансии е отстапен за маргиналирани групи на граѓани како: бездомни лица, лица лекувани од болести на зависности, поранешни затвореници, жртви на семејно насилство, деца на улица и лица со посебни потреби. И покрај силните напори да им се помогне на ранливите категории граѓани сепак за постигнување на целосна благосостојба во живеењето и интеграција во заедницата потребни се многу поголеми вложувања од човечки и финансиски аспект. Со поголемо одвојување на финансии за Програмата за социјална заштита и со делегирани активности на здруженијата ќе се зајакне капацитетот за системско делување кај ранливите категории граѓани, ќе се изгради појака мрежа на превенција и извлекување од категоријата на ризичност. Секако дека и граѓанските организации ќе се зајакнат во својата мобилност на терен и во испорачувањето на услугите до корисниците, а со тоа

целосно ќе се придонесе за градење на посилен систем на социјална заштита и достоинствено живеење.

Извори на информации

Документи

1. Програма за развој на социјалната заштита 2011 – 2021 на Република Македонија
2. Извештај за работата на Локалниот совет за превенција од детско престапништво на Општина Велес за 2015 година
3. Локалната стратегија за млади на Општина Велес 2017-2021
4. Локален акциски план за лица со инвалидност во Општина Велес 2016-2020
5. Локален акциски план за родова еднаквост 2013-2016
6. Наративен извештај-оперативен план на Комисијата за еднакви можности при Совет на Општина Велес за 2016та година
7. Стратегија за грижа на стари лица „Трета животна доба“

Интернет страници

<http://www.sobranie.mk/ustav-na-rm.nspх>

<http://zsd.gov.mk/>

<http://veles.gov.mk/veles3/>

<http://www.mtsp.gov.mk/>

Извештај од мониторинг на акциски план на Општински Центар за социјални услуги во Општина Куманово за 2016 година

Автори: Владо Анчев и Виктор Талески

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ

ГИЗ - Германско друштво за меѓународна соработка

ИПА - Инструмент за претпристапна помош

ЈУМЦСР - Јавна установа меѓуопштински центар за социјална работа

НВО – невладина организација

ОЦСУ – Општински центар за социјални услуги

ЦИД – Центар за интеркултурен дијалог

Вовед

Во Република Македонија се усвоени различни стратегии и програми на национално ниво кои третираат групи кои се моментално или потенцијално социјално загрозени, или се занимаваат со специфични теми поврзани со социјалната инклузија.

Во изминатиот период спроведени се низа политики и мерки за децентрализација на процесот на донесување одлуки во оваа област и за развивање локални планови, кои вклучуваат социјални услуги кои ќе бидат полесно достапни до корисниците, а во согласност со нивните потреби и потребите на локалните заедници.

Како важен сегмент во овие процеси, се нагласува потребата за плурализација и диверзификација на давателите на социјални услуги, каде што покрај локалната самоуправа, важна улога имаат и организациите на граѓанското општество преку градење партнерства на локално ниво.

Општина Куманово е втората најголема општина во Македонија,

по главниот град Скопје. Според податоци од последниот попис на Државниот завод за статистика од 2002 година, Куманово има 105 484 жители. Според податоци од Државната изборна комисија за 2009 година, општина Куманово има 105.420 жители, кои живеат во рамките на 45.367 регистрирани семејства, а во однос на етничкиот состав, таа е етнички мешана заедница со мнозинско македонско население (52.809), при што има големо албанско (27.290), српско (9.062) и ромско (4.256) малцинско население.¹

Во 2015 година, во согласност со Законот за социјална заштита, на територијата на општината имало 2748 полнолетни и 1 308 малолетни корисници на социјална заштита.²

Во однос на податоците од Статистичкиот преглед на Државниот завод за статистика, во истражувачкиот извештај „Родова проценка на социјалните политики и буџети на локално ниво: примерите на Куманово, Струмица и Штип“ наидовме на оваа интерпретација на состојбата со социјалната заштита за општина Куманово:

„Дали ова претставува доволна покриеност – тешко е да се оцени, бидејќи нема службени податоци за вкупниот број граѓани кои живеат во сиромаштија во општина Куманово или за процентот на населението што има потреба од одреден вид на социјална помош. Ако направиме пресметка врз основа на одредени показатели кои велат дека 20% од населението живее во сиромаштија, може да се процени дека повеќе од 21.000 жители, или околу 9.000 семејства во општина Куманово, имаат потреба од некаков вид социјална помош... Тоа укажува на фактот дека постои јаз помеѓу локалните потреби и постоечката национална покриеност со социјална помош. Тој јаз може да го намали самата општина преку својата локална политика за социјална заштита и преку формите на наменска помош.“³

За периодот 2015 – 2017, од страна на општината, или поточно

1 Податоци од истражувачкиот извештај „Родова проценка на социјалните политики и буџети на локално ниво: примерите на Куманово, Струмица и Штип“, стр. 22

2 Статистички преглед: Население и социјални статистики - Социјална заштита на деца, млади и возрасни лица, 2015, стр. 40 и 42

3 Родова проценка на социјалните политики и буџети на локално ниво: примерите на Куманово, Струмица и Штип, стр. 22-23

Одделението за социјална заштита, здравствена заштита и заштита на деца е донесена Програма за социјална заштита на Општина Куманово 2015-2017, која што е подготвена врз основа на Националната програма за развој на социјалната заштита 2011-2021, при што ги следи целите и приоритетите зададени во националната политика.

Локалната програма вклучува делови од Националната програма, давајќи им приоритет на активностите во согласност со препораките кои им се даваат на локалните власти: децентрализација, плурализација, деинституционализација, социјална превенција и развој на вонинституционални услуги за социјална заштита.⁴

Во однос на наведените приоритети, за општина Куманово е карактеристична долгогодишната соработка со граѓанската организација Регионален центар за лица со интелектуална попреченост Порака Наша, која се однесува на поддршка на дневниот центар за лица со попреченост. Ова е инаку 10 годишна соработка, со која општината ги делегира активностите за заштита на оваа ранлива група, со оглед дека во општината нема јавна институција која згрижува лица со попреченост на возраст над 18 години, (во општината има јавна установа дневен центар за лица до 18 годишна возраст).

Општина Куманово располага со околу 22 400 000 денари, вкупно за социјална заштита годишно, што претставува околу 5% од вкупната сума од општинскиот буџет.

Општински центар за социјални услуги - Куманово

Општинскиот центар за социјални услуги (ОЦСУ) е основан со помош и по потпишувањето на меморандум помеѓу општина Куманово и Германското друштво за меѓународна соработка - ГИЗ.

Целта на овој проект е јакнење на социјалната функција на општината во согледување на потребите на граѓаните и грижата и помошта на оние лица, семејства и општествени групи кои се засегнати од одредени социјални ризици.

⁴ Програма за социјална заштита на Општина Куманово 2015-2017 е објавена во општинскиот Службен гласник бр.14, 2014 стр. 793

Активностите на центарот се:

- Идентификување на потребите на ранливите групи на население на територијата на општината;
- Информирање и советување на граѓаните за можностите во остварување на правата од областа на социјалната заштита и бенефиции во рамките на системот за социјална заштита во РМл;
- Обезбедување и одржување на мулти-секторска и меѓуинституционална соработка во рамките на заедницата;
- Организирање на работилници и трибини за подигање на свеста кај ранливите групи на граѓани;
- Работа во Координативното тело за социјална заштита;
- Мапирање на ранливите групи;
- Посредување при реализација на Програмата за социјална, детска и здравствена заштита на општина Куманово;
- Соработка со невладиниот сектор во областа на социјалната заштита и
- Организирање на хуманитарни акции.

Методологија

Во периодот јануари - февруари 2017 беше спроведено прибирањето на податоци, при што беа користени примарни и секундарни податоци. Примарните податоци беа добиени со спроведување полуструктурирани интервјуа, додека секундарните податоци беа користени од постоечки истражувања, анализи и статистички податоци.

Интервјуата беа спроведени со претставници од следните институции и организации:

- Општински центар за социјални услуги – Куманово,

- Јавна установа Меѓуопштински центар за социјална заштита – Куманово,
- Центар за ромска заедница Дром,
- Регионален центар за лица со интелектуална попреченост Порака Наша
- Центар за интеркултурен дијалог ЦИД⁵

Резултати од мониторинг на акциски план на Општински Центар за социјални услуги на Општина Куманово за 2016 година

Со оглед дека Оперативниот план за спроведување на регионална програма за социјални права на ранливи групи во општина Куманово за 2016 година се однесува на работата на Општински центар за социјални услуги (ОЦСУ), во истражувањето се фокусиравме на работата на овој центар.

Центарот почнал со работа на 01.06.2016 година, во просториите на Општина Куманово и во истиот работно се ангажирани три стручни лица од кои еден правник и двајца социјални работници.

ОЦСУ како проект на општина Куманово и ГИЗ трае 18 месеци, а потоа општината треба целосно да го превземе центарот. Ова значи дека предавањето на проектот целосно во рацете на општината треба да се случи во септември 2017 година, но од ГИЗ постои најава дека нивната поддршка ќе продолжи по истекот на овој предвиден рок, евентуално уште 12 месеци.

Буџетот на ОЦСУ се формира од буџетот на општината и донаторот ГИЗ, во одреден процент на буџетот, каде двете страни (општина Куманово и ГИЗ) партиципираат.

Центарот дава помош во однос на бесплатната правна помош на граѓаните. Истата е во однос на подготовка на поднесоци (жалби, молби, тужби, итн.), но не се однесува на застапување пред суд, затоа што

⁵ ЈУМЦСР, ЦРЗ Дром, РЦЛИП Порака Наша и ЦИД се преку своите претставници, членови во Локалното координативно тело за социјална заштита во рамки на ОЦСУ

центарот не е овластен да застапува на суд во рамки на активностите за бесплатна правна помош. Сите лица кои што побарале бесплатна правна помош во ОЦСУ се евидентираат од страна на вработените. Нивниот број за периодот од јуни до декември 2016 година, изнесувал 151 лице.

За подобрување на информираноста на граѓаните за ОЦСУ е подготвена брошура со финансиска помош од ГИЗ, отпечатена на македонски и албански јазик, и истата е дисеминирана до повеќе институции, училишта, НВОи, итн.

Во рамките на оперативниот план за 2016 е предвидено мапирање на потребите на граѓаните во социјален ризик. За оваа цел направена е дата база (база на податоци), за која податоци, покрај општинските, биле добиени од други извори, како ЈУМЦСР и ЦРЗ Дром.

Една од поважните активности за поттикнување на меѓусекторската соработка е формирањето на Локално координативно тело за социјална заштита. Ова тело е формирано со одлука донесена на 9 ноември 2016, а пред истото да биде формирано, за начинот како треба да се формира, била спроведена обука од страна на Заводот за социјални дејности. Во него, покрај сите релевантни државни институции, засега се вклучени и 4 локални невладини организации, а доколку има потреба би вклучиле и други НВОи да членуваат во ова тело. Целта на ова тело е да направи програма за превенција од социјални ризици на локално ниво. Во 2016 е одржан еден состанок за формирање на телото, а во текот на оваа 2017 година треба да се интензивираат активностите, со формирање работни групи од ова координативно тело.

Во оперативниот план на ОЦСУ за 2016 била предвидена обука за недискриминација, но не била одржана, а истата се планира оваа година. Изминатата 2016та направен е анимиран филм против дискриминацијата на повеќе основи. Истиот се уште не е прикажан, ќе биде прикажан во наредниот период.

Во оперативниот план е предвидено учество на ОЦСУ во европската ИПА програма. Досега немаат подготвено проектна апликација, но имале интерна обука за подготовка на проектни апликации.

За својата работа, Центарот подготвува извештаи кои потоа ги доставува до ГИЗ. Од отворањето на центарот бил подготвен еден двомесечен извештај, а потоа извештаите се тромесечни. Овие извештаи се интерни, не се достапни јавно.

Заклучоци и препораки

Од спроведениот мониторинг на оперативниот план на ОЦСУ за 2016 би можеме да заклучиме дека истиот се спроведува во најголем дел, за што придонесува и солидната соработка помеѓу ОЦСУ, од една страна, и останатите чинители, во прв ред невладините организации, од друга страна.

Во однос на идниот развој за подобрување на соработката и на активности за социјално вклучување на локално ниво, ги даваме следниве препораки:

- **Интензивирање на активностите на Локалното координативно тело.** Со оглед на тоа дека ова тело е формирано во ноември 2016та, а до крајот на минатата година е одржана само една средба за нивно меѓусебно запознавање, во оваа година е потребно е да се интензивираат средбите и да се активираат работните групи.
- **Поинтензивна работа на терен, во насока на продолжување на активностите за мапирање на лицата во социјален ризик.** Мапирањето на лицата во социјален ризик, би требало да има континуирани и интензивни теренски активности, со оглед дека одредени категории на лица во социјален ризик, не се опфатени во административните податоци, со кои располагаат институциите.
- **Поинтензивна соработка на општината со локалните НВОи во однос на подготовка и аплицирање заеднички проекти.** Соработката помеѓу НВОи и локалната самоуправа е особено важно за креирањето на политиките но и за процесот на аплицирање кај странските донатори, при што ваквата соработка се смета како дополнителна предност за добивање на нивните средства. Тука вреден е да се спомене следниот податок: ИПА I механизмот овозможува користење на 14.1

милиони евра токму во делот за социјално вклучување од кои само 6.2 милиони евра се искористени до сега. (Извор: Национална програма за усвојување на правото на Европската Унија, ревизија 2016-2018).⁶

- **Поинтензивно вклучување на граѓанските организации во изработка на годишниот акционен план на ОЦСУ, како и учество во предвидените активности.** Инклузивноста на сите засегнати/вклучени страни во областа на социјалната заштита ќе придонесе за реализирање на приоритетите преку нивното вклучување во акциските планови.
- **Воспоставување на редовна (годишна) евалуација на оперативниот план на Општинскиот Центар за социјални услуги.** Ваквата практика ќе има за цел да ја утврди состојбата во однос на планираните и реализираните активности, и да придонесе кон подигнување на нивото на работа.

Извори на информации

1. Закон за локалната самоуправа, “Сл. весник на Р Македонија” бр.5 од 29.01.2002 год.
2. Закон за социјалната заштита, “Службен весник на РМ”, бр.79 од 24 јуни 2009 година
3. Национална програма за усвојување на правото на Европската Унија, ревизија 2016-2018
4. Република Македонија, Министерство за труд и социјална политика, Национална програма за развој на социјалната заштита, 2011-2021
5. Родова проценка на социјалните политики и буџети на локално ниво Куманово, Струмица и Штип, ХЕРА - Асоцијација за здравствена едукација и истражување, во Скопје, октомври

6 НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА УСВОЈУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА (НПАА) РЕВИЗИЈА 2016 – 2018
http://www.sobranie.mk/content/Dokumenti%20RM-EU/EU/NPAA2016_00_NARATIVEN_17.03.2016.pdf

Социјална заштита и вклученост на локално ниво

Збирка на мониторинг извештаи

2013 година

6. Република Македонија Државен завод за статистика, Социјална заштита на деца, млади и возрасни лица, 2015г.
7. Службен гласник на општина Куманово Година LIX Број 14 Куманово 14 декември 2014 г. – Програма за социјална заштита 2015 – 2017

Мониторинг матрица за активностите на Општински Центар за социјални услуги во рамки на Оперативниот план за спроведување на регионална програма за социјални права на ранливи групи во општина Куманово за 2016 година

ОПИС НА АКТИВНОСТИ	ОБЛИЦИ НА ДЕЛУВАЊЕ	ИНДИКАТОРИ	ИЗВОР НА ПОДАТОЦИ	СТАТУС НА АКТИВНОСТ	РЕАЛИЗ. НА ИНДИКАТОР	ПРИЧИНА ЗА ОТСАПУВАЊЕ
Информативно-едукативна и советодавна помош на граѓаните на општина Куманово	Бесплатна правна помош	Број на корисници на годишно ниво (број на пријавени и број на лица кои добиле БПП)	Интервјуа со вработените во ОСЦУ	Активностите тековно продолжуваат	Во периодот јуни – декември 2016, 151 лице се обратило за правна помош до ОЦСУ, кои добиле информации и помош при подготовка на поднесоци	
Превентивни активности (изработка на флаери)	Подготовка на материјал за промоција на услугите и активностите на Општинскиот Центар за социјални услуги	Начини на информирање (брошури, гостувања во медиуми, организирање настани, итн.)	Интервју со вработените во ОСЦУ	Активностите се реализирани во 2016	Отпечатени брошури на македонски и албански јазик за ОЦСУ кои се дисеминирани до институции, НВОи, итн.	

Социјална заштита и вклученост на локално ниво
Збирка на мониторинг извештаи

ОПИС НА АКТИВНОСТИ	ОБЛИЦИ НА ДЕЛУВАЊЕ	ИНДИКАТОРИ	ИЗВОР НА ПОДАТОЦИ	СТАТУС НА АКТИВНОСТ	РЕАЛИЗ. НА ИНДИКАТОР	ПРИЧИНА ЗА ОТСТАПУВАЊЕ
	Развивање на знаења и вештини на одделни групи на населението, за справување со одредени социјални ризици	Број на одржани обуки, работилници, итн. Број на лица од ранливите групи опфатени со активностите	Интервју со вработените во ОСЦУ	Активностите тековно продолжуваат	ОЦСУ во 2016 дал поддршка на активности за развивање на знаења и вештини на групи во социјален ризик, спроведувани од други организации (АВРМ, НВОи)	
Обука за мапирање на социјално ранливи категории на граѓани	Активно учество на организираната обука за мапирање на социјално ранливи групи од страна на вработените во ОЦСУ-Куманово, ЈУМЦСР-Куманово и ДРОМ	Одржана обука	Интервју со вработените во ОСЦУ, ЈУМЦСР, ДРОМ	Активноста е реализирана во 2016	Обуката е одржана од Заводот за социјални дејности, на која учесници биле претставници од институции и невладини организации	

ОПИС НА АКТИВНОСТИ	ОБЛИЦИ НА ДЕЛУВАЊЕ	ИНДИКАТОРИ	ИЗВОР НА ПОДАТОЦИ	СТАТУС НА АКТИВНОСТ	РЕАЛИЗ. НА ИНДИКАТОР	ПРИЧИНА ЗА ОТСТАПУВАЊЕ
Мапирање на социјални проблеми на ранливи категории	Изготвување на мапа за социјална структура на населението во општина Куманово, врз основа на добиените податоци од релевантни институции во рамки на процесот на мапирање	Одржана обука	Интервју со вработените во ОСЦУ, ЈУМЦСР, ДРОМ	Активностите тековно продолжуваат	Воспоставена база на податоци од три извора (ОЦСУ, ЈУМЦСР, ДРОМ)	

Социјална заштита и вклученост на локално ниво

Збирка на мониторинг извештаи

ОПИС НА АКТИВНОСТИ	ОБЛИЦИ НА ДЕЛУВАЊЕ	ИНДИКАТОРИ	ИЗВОР НА ПОДАТОЦИ	СТАТУС НА АКТИВНОСТ	РЕАЛИЗ. НА ИНДИКАТОР	ПРИЧИНА ЗА ОТСТАПУВАЊЕ
Поддршка на НВО	Информираност за активностите и полњата на делување на граѓанските организации на територија на општина Куманово	Број и опис на заеднички активности со НВО	Интервју со вработените во ОСЦУ	Активностите тековно продолжуваат	Соработката и контактите со НВОите од општината се постојани, при што не се евидентираат меѓусебните учества на манифестации што се организираат од страна на граѓанските организации	
	Активно учество на манифестации што се организираат од страна на граѓанските организации со цел размена на информации од доменот на социјална заштита					

ОПИС НА АКТИВНОСТИ	ОБЛИЦИ НА ДЕЛУВАЊЕ	ИНДИКАТОРИ	ИЗВОР НА ПОДАТОЦИ	СТАТУС НА АКТИВНОСТ	РЕАЛИЗ. НА ИНДИКАТОР	ПРИЧИНА ЗА ОТСТАПУВАЊЕ
Обука за формирање на Координативно тело	Активно учество на организираната обука за формирање на координативно тело од страна на вработените во ОЦСУ-Куманово	Одржана обука	Интервју со вработените во ОЦСУ, ЈУМЦСР, ДРОМ, Порака Наша и ЦИД	Активноста е реализирана во 2016	Одржана е обука од Заводот за социјални дејности за формирање на координативно тело	
Формирање на Координативно тело	Обезбедување на ефективна комуникација и соработка помеѓу институциите и секторите и др. Засегнати страни	Формирано координативно тело	Интервју со вработените во ОЦСУ, ЈУМЦСР, ДРОМ, Порака Наша и ЦИД	Активноста е тековно продолжуваат	Одржан состанок на кој присуствувале институции и невладини организации за формирање координативно тело (дополнително вклучени МЗ и УЗ)	
	Организирање на обука за Неди-скрими-нација	Одржана обука	Интервју со вработените во ОЦСУ			Обуката за неди-скрими-нација не е одржана, но се планира да се одржи во текот на 2017

Социјална заштита и вклученост на локално ниво

Збирка на мониторинг извештаи

ОПИС НА АКТИВНОСТИ	ОБЛИЦИ НА ДЕЛУВАЊЕ	ИНДИКАТОРИ	ИЗВОР НА ПОДАТОЦИ	СТАТУС НА АКТИВНОСТ	РЕАЛИЗ. НА ИНДИКАТОР	ПРИЧИНА ЗА ОТСТАПУВАЊЕ
Подигање на Капацитетите на Општинскиот Центар за социјални услуги за користење на дополнителни финансиски средства од ИПА	Учество на обуки, работилници и семинари со цел едукација на вработените во ОЦСУ за изготвување на проекти и аплицирање до ИПА фондовите	- Број на посетени обуки, работилници и семинари - Број на поднесени проектни апликации	Интервју со вработените во ОЦСУ	Активностите тековно продолжуваат	Одржана интерна обука за подготовка на проектни апликации за ИПА	
Изготвување на двомесечен извештај за работата на Општинскиот Центар за социјални услуги	Информирање за реализираните активности во ОЦСУ-Куманово	Број на изготвени извештаи	Интервју со вработените во ОЦСУ	Активностите тековно продолжуваат (се подготвува редовен тримесечен извештај)	Од отворањето на ОЦСУ, за 2016, се подготвени еден двомесечен и еден тримесечен извештај	

Извештај од мониторинг на програма за социјална заштита на општина Пробиштип

Автори: Кристина Хаџи-Василева, Фисник Шабани

Листа на кратенки:

ИДСЦС - Институт за демократија Социетас Цивилис Скопје
РМ - Република Македонија
ЕЛС - Единица на локална самоуправа
МТСП - Министерство за труд и социјална политика
ЦСР - Центар за социјални работи
АВРМ - Агенција за вработување
СВР - Сектор за внатрешни работи
НВО - Невладина организација
УНДП - Програма за развој на Обединетите нации
ГИЗ - Германска развојна агенција
ООУ - Основно општинско училиште

Вовед

Социјалната вклученост и социјалната заштита се два комплементарни поими кои еден со друг се надополнуваат. Истовремено тие се комплексни и подразбираат низа социјални процеси во животот на една заедница како економијата, културата, јавниот живот, политиката и сл.

Социјалната вклученост и заштита се концепти кои зборуваат за еднаквост, заедница и вклученост на сите општествени групи без разлика на нивната раса, етничка или верска припадност, пол, возраст, место на живеење и др. Тие меѓу другото ги промовираат социјалните вредности и подобрувањето на состојбите во заедницата, целат кон јакнење на гласот на маргинализираните групи, малцинствата или сиромашните за и тие да го добијат нивното заслужено место во заедницата, подобри услови за живот, пристап до пазарот на трудот и

еднакви права и услуги.

Понатаму социјалната заштита претставува систем на мерки, активности и политики за спречување и надминување на основните социјални ризици на кои е изложен граѓанинот во текот на животот, за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост и за јакнење на неговиот/нејзиниот капацитет за сопствена заштита.

Во тој контекст, секој обид, темата за социјална заштита да се донесе во преден план на јавните политики кои целат кон подобрување на постоечките механизми или кон донесување на нови, генерално, во својата основа мора да има цврста рамка од квантитативни и квалитативни податоци. Имајќи го ова на ум, а сепак работејќи во ограничен временски период, целта на оваа анализа беше да се соберат општи информации кои ќе ја проценат моменталната состојба во однос на развивањето и спроведувањето на Програмата за социјална заштитата на Општината без очекувања да се направи сеопфатна анализа на состојбата со социјалната заштита во општината генерално. Оваа анализа нуди увид во тоа како Општината развива одредени мерки и пристапи во делот на социјалната заштита, како ги спроведува и следи.

Оваа анализа е дел од проектот „Унапредување на социјалната вклученост преку ефективно искористување на ЕУ фондовите“ финансиран од Европската Унија спроведуван од Институтот за Демократија “Социетас Цивилис” – Скопје (ИДСЦС) заедно со Асоцијацијата за Демократски Иницијативи (АДИ) и Организацијата на Жени од Општина Свети Николе (ОЖОСВ).

Методологија

Анализата и мониторинг на програмата за социјална заштита на општина Пробиштип се спроведе врз основа на посебно развиена методологија за ова намена, а со имплементација на низа чекори и активности кои користење на примарни и секундарни извори на информации. Секундарните извори опфатија анализа на релевантни документи од областа на социјална заштита (деск истражување) додека пак примарните се сосредоточија на подготовка и спроведување на интервјуа и фокус групи и финална анализа на наодите од претходните активности.

Деск истражување

Деск истражувањето од страна на експертскиот тим беше спроведено со цел да се утврдат и истражат актуелните состојби односно клучните закони и документи на национално и локално ниво кои се релевантни и важни за социјалната заштита.

Предмет на истражување на деск анализата беа клучните документи за социјалната заштита на национално ниво како што се Законот за социјална заштита, Програмата за развој на социјалната заштита 2011-2021, Законот за локална самоуправа на РМ, Законот за финансирање на ЕЛС, Националната стратегија за стари лица 2010-2020, Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост 2010-2020, Националната стратегија за изедначување на правата на лицата со инвалидност 2010-2018 година, Националната стратегија за еднаквост и недискриминација 2016-2020 итн.

Со деск истражувањето исто така се разгледани и општинските документи кои се предмет на анализата, а тоа се Програмата за социјална заштита, односно акциските планови за социјална заштита на општина Пробиштип за 2014, 2015 и 2016 година, понатаму буџетот на општина Пробиштип, особено ставките кои опфаќаат делови од областа на социјалната заштита во период од последните три години како и Годишните извештаи за реализација на Акцискиот план за социјална заштита за 2014, 2015 и 2016 година. Исто така беше разгледан и Правилникот за условите, критериумите и начинот на остварување на правото за еднократна парична помош за социјални и други потреби во општина Пробиштип.

Подготовка и прибирање на податоци (интервјуа и фокус групи)

Во периодот помеѓу 15 и 24 март, 2017 беа спроведени 6 интервјуа и 1 фокус група. За целите на спроведување на интервјуата и фокус групите беа подготвени посебни прашалници. Интервјуата се полу-структурирани т.е. реализирани директно (лице-в-лице) со раководните лица од клучните институции од областа на социјалната заштита на локално ниво и тоа со претставници на општинската

администрација - Одделението за јавни дејности и Центарот на социјални услуги на општината, со Центарот за социјални работи, Агенцијата за вработување – Регионален центар за вработување во Пробиштип, како и претставници на секторот за образование (градинка, основно училиште и средно училиште) со цел да се добијат професионални мислења околу прашањето на социјалната заштита во општината. Прашањата на интервјуата беа подготвени на тој начин што обезбедуваат одговори на клучните прашања, како на пр. начините на развивање на програмата за социјална заштита, нејзината релевантност (т.е. колку целите и активностите на програмата се во согласност со генералните политики и потребите на корисниците), нејзината ефективност (т.е. колку се постигнати поставените цели) и ефикасност на истата (т.е. дали средствата на располагање се соодветни за исполнување на целите).

При спроведувањето на деск анализата се покажа дека има потреба од организирање на една фокус група со претставници на различни организации и здруженија на граѓани кои работат на полето на социјалната заштита во општината како што е Црвен Крст, Здружение на пензионери, Здружение на лица со посебни потреби, претставници од секторот образование, деловната заедница, млади и сл. Фокус групата се спроведе со цел да се обезбедат релевантни информации за фактичката состојба на ранливите групи граѓани, нивниот пристап до права и услуги како и други предизвици со кои тие се соочуваат и евентуални предлози за подобрување на состојбите во социјалната заштита на ниво на општина Пробиштип.

Добиените информации и податоци од интервјуата и фокус групата се вклучени во анализата и помогнаа во формулирањето на клучните наоди.

Подготовка на извештај со заклучоци и препораки

Врз база на собраните податоци и нивната анализа е подготвен овој извештај и истиот ги содржи целокупните наоди од сите активности како и соодветните заклучоци и препораки. Првичните наоди се претставија на јавен настан пред стручната јавност и корисниците на социјална заштита во општина Пробиштип на 6 март 2017. За таа

цел беше изработена презентација која на лесен и разбирлив начин им ги претстави наодите на присутните по што следеше дискусија. Мислењата и ставовите изнесени на настанот потоа беа вклучени во финалниот извештај односно анализата беше прилагодена како завршен документ. Истиот е подготвен во електронска форма и ќе биде ставен на веб страните на спроведувачките и партнерски организации, потоа ќе биде споделен со јавноста и релевантните организации и институции. Извештајот ќе биде предаден и на општина Пробиштип на која ќе послужи за понатамошно креирање на стратегија и политики за социјалната заштита на локално ниво.

Анализа на податоци и клучни наоди

Правна рамка

Социјалната заштита во РМ се утврдува како дејност од јавен интерес⁷. Таа се дефинира како систем на мерки, активности и политики за спречување и надминување на основните социјални ризици на кои се изложени граѓаните, за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост и за јакнење на нивниот капацитет за сопствена заштита.

Во Република Македонија со Законот за социјална заштита⁸ се уредуваат системот и организацијата на социјалната заштита, правата од социјалната заштита, финансирањето и постапката на остварување на правата од социјалната заштита. Во рамките на овој закон се регулираат и надлежностите на општината во областа на социјална заштита со што општините во Македонија и Градот Скопје се надлежни да организираат и обезбедат спроведување на социјалната заштита на локално ниво.

Покрај Законот за социјална заштита, постојат и една низа на закони со кои се регулираат дополнително и прашањата од областа на социјалната заштита, како што се Закон за локална самоуправа на

7 Национална програма за развој на социјалната заштита, 2011-2021, МТСП, Република Македонија, Скопје, 2010.

8 Закон за социјална заштита, Службен весник на РМ бр. 79, 24 јуни 2009 и консолидиран текст од септември 2015, МТСП. (<http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/zakoni/ZSZ%20konsolidiran%20%20IX-2015.pdf>)

РМ⁹ кој претставува основна рамка во процесот на децентрализација како и утврдување на надлежностите на општината, меѓу кои и таа за социјална заштита и заштита на деца. По завршувањето на првата фаза од процесот на децентрализацијата во социјалната заштита во 2005 година, согласно која домовите за стари лица, се пренесоа на општините, во 2006 година се стави акцент на спроведување законски создадената обрска на општините, да организираат и обезбедат социјална заштита согласно специфичните потреби за социјална заштита за своите граѓани¹⁰. Со Законот за финансирање на ЕЛС¹¹ се обезбеди правна рамка и услови за самостојно финансиско функционирање на општините. Овој закон ги утврдува изворите на приходите на општините, како сопствените приходи така и трансферите од Буџетот на РМ и другите фондови. Законот за заштита и спречување на дискриминација¹² обезбедува спречување и дискриминација во остварувањето на правата и услугите на граѓаните на државата без разлика на нивната припадност или социјален статус. Други закони важни за областа на социјалната заштита се Законот за работните односи¹³ кој ги уредува односите меѓу работниците и работодавачите во текот на работниот процес и гарантира усогласено одвивање на тој процес почитувајќи го правото на работниците на слобода на трудот, достоинство и заштита на интересите на работниците во работниот однос, Законот за семејство¹⁴ со кој се уредуваат односите во бракот и семејството, Законот за заштита на децата¹⁵ со кој се уредува системот и организацијата на заштита на децата и ред други закони кои се однесуваат на посебни социјални групи.

На локално ниво документи со кои се регулира социјалната заштита се Програмата за социјална заштита на општината според која се спроведуваат мерки и активности за социјалната заштита на

9 Закон за локална самоуправа, Службен весник на РМ бр. 5/2002.

10 Програма за социјалните потреби на социјалните потреби на граѓаните од областа на социјалната заштита за општина Струмица, Струмица, 31.08.2006.

11 Закон за финансирање на ЕЛС, Службен весник на РМ бр. 61, 2004.

12 Закон за спречување и заштита од дискриминација, Службен весник на РМ бр. 44, 2014.

13 Закон за работни односи, Службен весник на РМ бр. 167, 2015.

14 Закон за семејство, Службен весник на РМ бр. 153, 2014.

15 Закон за заштита на деца, Службен весник на РМ бр. 23, 2013 и консолидиран текст од јули 2016.

граѓаните, потоа Стратегијата за локален економски развој и Буџетот на општината во кои документи се предвидуваат посебни проекти или средства за социјална заштита. Исто така се важни и Акциските планови за социјална заштита според кои се имплементираат активностите во текот на една година како и Годишните извештаи за реализација на тоа што е предвидено според горенаведените документи.

Во делот на институции кои се надлежни за заштита и промовирање на социјалната област на национално ниво се: Министерството за труд и социјална политика (МТСП), Министерството за внатрешни работи (МВР), Министерството за локална самоуправа (МЛС), Министерството за правда (МП), Министерството за образование и наука (МОН), Министерството за здравство (МЗ) и др.

Посебни надлежности, особено во однос на промовирање и заштита на правата на етничките заедници има Секретаријатот за спроведување на Рамковниот договор (ССРД).

Во рамките на локалната самоуправа како главни тела кои се занимаваат со прашањата од социјалната заштита се самата ЕЛС, регионалните центри за социјална работа, регионалните центри за вработување, секторот за внатрешни работи и Комисијата за еднаквост меѓу жените и мажите.

Судството исто така е важен сегмент бидејќи разгледува и одлучува по голем број на предмети и случаеви, важни за социјалниот аспект на лицата, семејствата или општеството како целина.

Дополнително на јавните установи и институции на локално ниво важен сегмент во полето на социјалната заштита се и образовниот сектор (градинки, училишта и универзитети), здравството, невладиниот сектор односно граѓанските здруженија како и деловната заедница.

Општина Пробиштип се наоѓа во Источниот плански регион на Македонија и го зазема средниот и долниот дел од сливот на Злетовска река. Таа зафаќа територија од 318 км² и се наоѓа од 330 до 1.200 метри надморска височина, со една градска и две приградски населби како и 33 помали

населени рурални средини со 16.193 жители според пописот на населението од 2002 година од кои 8.248 се мажи, 7.945 се жени, 10.816 жители живеат во градот, а останатите живеат во приградските и руралните средини. 15.977 жители или (98,67%) од вкупното население во општината се Македонци а останатите припаѓаат на остатите етнички групи.

Во општина Пробиштип главна економска дејност е рударството со тоа што во последно време се развија и голем број на фирми од услужните дејности како транспорт, угостителство, здравство и голем број конфекции, а исто така се развија и фирми за производство на храна, како млеко и млечни производи и пекарска индустрија.

Во општината функционираат институции на системот од областа социјалната заштита, културата, детските градинки, здравствената заштита, основното, средното и високото образование.

Системот за социјална заштита на општинско ниво

Врз основа на Законот за локална самоуправа, како и Законот за социјална заштита едни од главните носители на социјалната вклученост на локално ниво се општините и Центрите за социјална работа. На овој начин општините и ЦСР делумно се поклопуваат со надлежностите во социјалната заштита, со тоа што ЦСР имаат многу поголем делокруг на работа и поголем опфат на социјално ранливи групи. Согласно ова општините се одговорни за развивање на посебни програми за социјална заштита како и основање на јавни установи за социјална заштита согласно Националната програма за социјална заштита. Општините можат самостојно, од сопствени средства, да финансираат програма за социјална заштита на граѓаните од своето подрачје, над нивото што го обезбедува државата. Во тој контекст, општините можат да основаат јавни установи за институционална и вон-институционална заштита, освен центар за социјална работа и јавна установа за сместување на деца и младинци со нарушено поведение. Тоа значи дека во рамките на општината може да се основаат дневни центри за: деца на улица; корисници на дрога и алкохол;

бездомни лица; жртви на семејно насилство; за лица/деца со пречки во менталниот или телесниот развој; мал групен дом и советувашиште. Во рамките на институционалната заштита, општината може да основа установа за сместување на деца: без родители и родителска грижа; со пречки во менталниот и телесниот развој; установа за стари лица (дом за стари лица). Во делот на паричната помош за социјално домување на корисници на постојана парична помош, општината исто така може да го определи начинот на остварување и да обезбеди средства од буџетот на општината.

Програмите за социјална заштита се доставуваат до Министерството за труд и социјална политика на мислење од страна на општината на годишно ниво, на крајот на тековната година за програмите за наредната година. Програмите за социјална заштита и акционите планови ги усвојува Советот на општината. Во тој контекст, општините обезбедуваат остварување на социјалната заштита на лицата кои се изложени на социјален ризик, преку спроведување на институционални и вонинституционални облици на социјална заштита, домување, едукација и подигање јавната свест.

Покрај општините, исто така центрите за социјална работа како делегирани институции од централната власт имаат надлежности за применување на соодветни мерки, планови и програми од областа на социјална заштита, а кои ги дополнуваат мерките и активностите на локалната власт. Согласно Законот за социјална заштита центрите за социјална работа преземаат мерки преку кои се остварува социјална превенција, вонинституционална и институционална заштита и парична помош од социјална заштита.

Според истиот закон Владата на Република Македонија донесува Национална програма за развој на социјалната заштита, во која се утврдуваат целите, приоритетите и правците на развојот на социјалната заштита на граѓаните на РМ, со мерки на активна социјална политика на среден и на долг рок.

Понатаму, Владата донесува годишна програма за остварување социјална заштита, со која ги утврдува подрачјата на социјалната заштита, потребите на населението, социјалната превенција и начинот и средствата за нејзино остварување.

Програмата за социјална заштита во општина Пробиштип

Од спроведената анализа и мониторинг беше утврдено дека општина Пробиштип делумно располага со соодветните документи за социјална заштита кои се законски пропишани и истите редовно се подготвуваат преку стручните служби на општинската администрација, а соодветно се донесуваат и спроведуваат од страна на Градоначалникот и Советот на општината.

Како главни документи кои ги изготвува и по кои се води општината се Акциски планови кои се подготвуваат и донесуваат на годишно ниво. Општината не располага со посебна Програма за социјална заштита која би ја дала рамката за развивање на акциските планови, односно акцискиот план се смета за програма. Во таа насока недостасува анализата на состојбата и конкретните цели кон кои се стреми Општината во делот на развивањето и спроведувањето на социјалната заштита. Акцискиот план за социјална заштита на општина Пробиштип претставува годишен план со кој се предвидува спроведување на одредени мерки и активности за социјални и други потреби на граѓаните на општината, главно за обезбедување на финансиска помош на социјално загрозените лица и семејства од различни категории, исто така и спроведување на превентивни и едукативни активности како и за привремено вработување на лица во социјален ризик или корисници на социјална помош. Така во зависност од потребите и приоритетите во одредена година се обезбедуваат одредени средства за дидактички материјали во Дневниот центар за деца со посебни потреби и специјалната паралелка во ООУ „Браќа Миладиновци“ како и првачињата во основните општински училишта. Понатаму се овозможува финансиска помош за семејствата кои имаат лица со посебни потреби, згрижувачките семејства, социјални пакети за лица изложени на социјален ризик, парични средства – стипендии за најдобри ученици и така натаму. Најголем дел од средствата од програмите за социјална заштита низ годините се издвојуваат за помош на лица во социјален ризик или повеќе познато како еднократна парична помош во износ од над 200.000 денари годишно.

За условите, критериумите и начинот на остварување на правото за еднократна парична помош Советот на општината на предлог на градоначалникот на општината, а врз основа на Законот за

локална самоуправа и Статутот на општина Пробиштип донесува посебен Правилник. Правилникот во најголема мера се води од категоризациите на социјално загрозуени граѓани и групи кои што се предвидени и според Програмата (Акцискиот план) за социјална заштита на општината.

Според овој Правилник и согласно Акцискиот план за социјална заштита на општината еднократната парична помош се доделува исклучиво на барање на граѓаните. Средствата за финансиска поддршка се наменети за различни категории на граѓани или групи (како што се месни заедници, здруженија на граѓани, иницијативни одбори, спортски клубови, итн.) и меѓу нив се опфатени делумно и лицата под социјален ризик како лица зафатени со елементарни непогоди, болни лица, лица со посебни потреби, лица изложени на социјален ризик, корисници на социјална помош, самохрани родители, членови на Советот на општината во случај на болест или смрт и други баратели кои ќе поднесат барање согласно условите и критериумите предвидени со овој правилник.

Барањата за доделување на еднократна парична помош ги разгледува Комисијата за молби и барања којашто функционира во рамките на општината и нив ги одобрува Советот на општината. За барања кои се од итна природа Советот го овластува Градоначалникот на општината да одлучува во рамките на износите утврдени со Правилникот.

Вкупниот износ на средства кои општината ги одвојува за финансиска помош за нејзините граѓани во рамките на Програмата (акцискиот план) за социјална заштита годишно варира од година во година и изнесува околу 1 милион денари. Најголемиот дел од средствата (200.000 МКД) во акциските годишни планови за сите 3 години (2014, 2015, 2016) се планираат и трошат за финансиската помош која може да се побара најмногу двапати годишно и за кофинансирање на активности со донатори (160.000 МКД со ГИЗ). Во 2014 значаен дел од средствата се планираат и за обезбедување ужина за социјално загрозуени ученици во општински основни училишта (115.000 МКД) и за обезбедување такси превоз за децата од руралните средини (100.000 МКД) како и обезбедување ортопедски прегледи за доенчиња и мали деца (85.000 МКД). Тоа е така и за 2015 година. Очигледно е

дека извесен дел од средствата се обезбедуваат од донатори/проекти и некогаш тоа е значајно учество како што е со Програмата за развој на Обединетите нации (околу 500.000 МКД годишно за активностите во 2016), а некогаш е помало како поддршката од ГИЗ (околу 190.000 МКД за 2014 и околу 160.000 МКД годишно за 2015).

Програмата на општината покажува дека фокусот е ставен пред се на децата и лицата со инвалидност, за сметка на возрасните и старите лица. Истовремено зачудува и тоа што во програмата се вклучени средства за стипендии за талентирани ученици и студенти (за сите 3 години), при што би се очекувало овие активности да се најдат во програмата за образование бидејќи не е наведено дека се работи за лица од ранливи категории.

Средствата и активностите во делот на социјалната заштита предвидени согласно изготвените документи на општината (акциски план, буџет) во голема мера се реализираат помеѓу 50% и 70%. Одредени отстапувања се забележуваат скоро во сите стапки на помош и поддршка којашто ја нуди општината од различни причини како што се неуспех на јавни набавки, недоволно пријавени лица за добивање на помош или стипендии, превисока цена (трошок) на планираната услуга и слично.

Согласно ова, но и според генералните наоди од истражувањето е утврдено дека општината во однос на нејзините документи за планирање како што е програмата и акционите планови потребно е да заземе стратешки пристап со тоа што е потребно да се направи сеопфатна анализа на состојбите на социјалната заштита, потребите и приоритетите на граѓаните или целните групи со тоа што овие документи ќе бидат базирани и ориентирани кон решавање на идентификуваните проблеми. На овој начин ќе се обезбеди и правилно и максимално искористување на средствата наменети за социјална заштита.

За планирање на активностите и мерките кои се предвидени во рамките на Акциските планови за социјална заштита како и нивна реализација одговорно е одделението за јавни дејности, со поддршка на Центарот за социјални услуги на општината кој функционира во рамките на одделението. Ова одделение покрај тоа ги опфаќа и

секторите образование, социјална здравствена заштита и градинките.

За реализацијата на акцискиот план, односно активностите и проектите кои се предвидени, општинскиот центар за социјални услуги подготвува годишен извештај кој се поднесува на одобрување на Советот на општина Пробиштип. Овој извештај описно ги содржи информациите и податоците кои што се однесуваат на планираните и спроведени активности од страна на општинските служби, со информација за главните целни групи, времетраењето како и износот или вредноста на истите.

Во општина Пробиштип Центарот за социјални услуги е основан со поддршка на ГИЗ во 2014 година како прв центар од овој тип на посебна општинска канцеларија. Вакви центри низ Македонија се отворени во уште само неколку општини како Кочани, Дебар и Старо Нагоричане.

Општинскиот центар за социјални услуги е наменет за да даде информативни и советодавни услуги на граѓаните во остварувањето на нивните права од социјална заштита, помош и насоки за полесен пристап на граѓаните до надлежните органи, начините на пополнување на соодветната документација за користење на било каква помош и слично. Самата канцеларија на центарот е сместена на самиот влез на општината со цел да се обезбеди полесен пристап за граѓаните. За жал, пристапот кон оваа канцеларија е оневозможен за лицата со посебни потреби (оние во инвалидска количка) бидејќи има скали и нема пристапна рампа ниту надворешен лифт со кој овие корисници ќе можат да пристапат до Центарот. Инаку, оваа канцеларија генерално добро функционира и сега потполно со одржува од страна на општината во рамките на одделението за јавни дејности.

Развивање и реализација на акциските планови за социјална заштита во Општина Пробиштип

Испитаниците кои учествуваа во интервјуата, како и тие што беа дел од фокус групата имаат општи познавања од областа на социјалната заштита и се информирани за процесите кои се развиваат на локално ниво. Тие јасно ги идентификуваат и ги набројуваат поголемиот дел на категории на лица или семејства кои спаѓаат во социјално загрозени

или субјекти на социјалната заштита.

Граѓаните генерално ги препознаваат клучните институции и организации кои работат во полето на социјалната заштита, но не се доволно информирани за улогата и конкретните надлежности на истите, како и кои права и услуги може да ги добијат. Затоа свеста на граѓаните за важноста на социјална заштита треба да се зајакне во делот на нивно информирање и едукација за појавите и можностите кои се нудат во рамките на социјалната заштита, од страна на општината како и МТСП. Овој процес може да се иницира и фацилитира директно од страна на општината во соработка со другите институции и организации каде што ќе се развие систем на редовно информирање и промовирање на проектите и активностите кои институциите и организациите ги преземат низ нивната работа.

Учесниците во процесот на анализа и мониторинг исто така покажаа дека се информирани за документите или политиките на ниво на општината, без разлика дали се тие дел од Центарот за социјална работа или пак Единицата за локална самоуправа.

Во делот на подготовка на стратешките документи или политики се истакнува дека документите на Центарот за социјални работи или Министерството за труд и социјална политика извираат врз база на законите и други акти кои се носат на централно ниво или од страна на Собранието и како такви не се толку флексибилни за вклучување на граѓаните, од друга страна Програмата за социјална заштита на општина Пробиштип има поголем простор за развивање во соработка со граѓанскиот сектор, образованието, бизнис заедницата и други важни чинители кои придонесуваат кон произведување на подобри политики и документи за оваа област.

Општинската администрација, односно одделението за јавни дејности на општината во рамките на нивните редовни посети на населените места и граѓаните, во соработка и со други институции, меѓу другото ги консултира граѓаните за нивните проблеми и предлози од областа на социјалната заштита.

Во процесот на донесување на политики или документи на општината на локално ниво таа се консултира со дел од граѓанскиот сектор. Во последните 2-3 години е воспоставена една пракса на

информирање и вклучување на граѓаните и здруженијата во процесот на подготовка на програмата за социјална заштита, главно преку форумите во заедницата, каде што покрај другите теми и предлози се дискутира и социјалната заштита. Меѓутоа се истакнува и потребата и подготвеноста на здруженијата да бидат вклучени во рамките на некој посебен пристап или процес на кој пофокусирано на областа на социјалната заштита ќе се дискутира со сите релевантни чинители и заеднички ќе се кројат локалните политики или стратегии на општината, со цел да се дискутираат и предлагаат важни прашања од социјалната заштита на локално ниво.

Поради ова, неопходно е да се работи и на развивање на мрежата на социјални услуги на локално ниво, преку зајакната соработката меѓу релевантните локални институции и организации, како и врз основа на реална и објективна проценка на потребите на локалното население. Невладините, верските, религиозните организации, како и приватниот сектор, се уште остваруваат незначителна улога во обликувањето на локалната мрежа на социјални услуги согласно потребите на граѓаните. Во оваа насока, партнерството меѓу државниот и приватниот сектор (профитен и непрофитен), заради целите на достава на услугите, за која веќе е воспоставена основата со одредбите од Законот за социјална заштита, се уште недоволно се применува во практиката и треба натамошно да се прошири и зајакне во делот на имплементацијата.

Од посебните тела општината има Комисија за еднакви можности како и Комисија за одлучување за еднократна парична помош која во соработка со Градоначалникот и Советот на општината ги остваруваат нивните надлежности.

Како предизвик се уште останува поделбата на надлежностите помеѓу централната и локалната власт. Во тој поглед има поклопување на неколку надлежности помеѓу општината и МТСП, што за граѓаните претставува уште поголем проблем бидејќи немаат точни информации за која услуга или право каде да се обратат. Се додека не се дефинираат прецизно надлежностите на локално и централно ниво општината не може да подготви соодветни програми и планови и средства социјална заштита. За разлика од социјалната заштита, во областа на образованието многу појасно се дефинирани и поделени

надлежностите на централно и локално ниво.

Еден од клучните предизвици за општината е тоа што не располага со сопствена база на податоци за состојбите на социјална заштита на населението, а и тоа што од 2002 г. не е спроведен попис на населението на ниво на републиката. Досега општината за потребите на планирање ги користи податоците од базата на ЦСР.

За социјалната заштита на локално ниво, односно за општината предизвик претставува висината на буџетот на општината, односно износот на средства коишто може да се насочат за социјална заштита. Вкупниот буџет на општина Пробиштип во последните 3 години изнесува околу 200 милиони денари годишно, додека за социјална заштита се одвојуваат околу 1 милион денари.

Центарот за социјални работи (ЦСР) во општина Пробиштип е под Министерството за труд и социјална политика и функционира како јавна установа со овластувања за вршење дејности од важност на социјална заштита. ЦСР располага со годишна програма за работа која во еден дел дава и посебен осврт на раководењето и функционирањето на Дневниот центар за лица со ментална или телесна попреченост во Пробиштип, институција со која раководи ЦСР.

Канцеларијата на АВРМ во Пробиштип веќе има развиено институционална соработка со ЦСР во Пробиштип која е воспоставена и на национално ниво помеѓу МТСП и АВРМ.

АВРМ, како и општина Пробиштип и ЦСР се фокусирани на подобрување на условите на корисниците на социјална помош или социјално загрозените лица преку имплементација на различни мерки за помош, а пред се за вработување или ангажман на лица од ранливите категории или корисници на социјална помош без разлика на основите по кои тие се ранливи или маргинализирани или нивната припадност. Така овие институции имаат заеднички огласи за вработување на лица со попреченост, или други мерки за бизнис заедницата за олеснување и слободување од даноци или плаќање на придонеси како поволности или субвенции доколку вработуваат социјално загрозени лица.

Сепак, на локално ниво еден дел од работите се сведуваат на

индивидуални иницијативи на вработените или раководителите на овие институции и не се ставени во посебен заеднички документ или програма за соработка. Затоа евидентна е потребата за поголемо формализирање на односите, комуникацијата и соработката на клучните институции на локално ниво, како и формирање на заедничко координативно тело помеѓу овие институции и други релевантни чинители со цел тие ефективно да соработуваат во областа на социјална заштита. Во минатите години имало слични предлози или иницијативи, на пример веќе постои пракса во рамки на СВР Пробиштип каде што постои советодавна граѓанска група за превенција на малолетничка деликвенција.

Начини на информирање и комуникација за активностите од социјалната заштита

Информирањето на тема социјална заштита во Пробиштип најчесто се одвива преку медиумите, но дел од учесниците на фокус групите укажаа на тоа дека биле вклучени и на неколку трибини и презентации на теми како едукација и превенција од семејно насилство, трговија со луѓе, малолетничка деликвенција и др. Организатори на овие настани се разни институции, здруженија на граѓани или организации како што се Црвен Крст, Центарот за социјални работи, општината, потоа УНИЦЕФ, УНДП, Завод за социјални дејности, Одделение за превенција при Секторот за внатрешни работи и други чинители во зависност од темите.

Како друг важен извор на информации се посочуваат и веб страните на МТСП, АВРМ или општината или преку директен контакт со вработените на ЦСР, регионалниот центар за вработување, како и другите поголеми организации од земјата и надвор. Посетата¹⁶ на вебсајтот на општината упатува на тоа дека не се објавуваат доволно информации за услугите кои ги нуди општинскиот центар ниту пак како корисниците да ги остварат своите права. Дел од присутните организации или здруженија како Здружение на пензионери, Здружение на лица со посебни потреби или Црвен Крст посочија дека имаат редовна комуникација и соработка во спроведување на одредени заеднички активности. Оваа соработката многу често е

¹⁶ Вебсајтот www.probistip.gov.mk, посетен на 05.03.2017.

формализирана и преку потпишување на посебни меморандуми за соработка.

Во рамките на учесниците на фокус групата имаше мислења дека општината не располага со поголем буџет за финансирање на НВОи преку кои таа би добила поголем партнер и помош во спроведување на активностите. Дел од учесниците досега биле вклучени во рамките на работните групи при подготовка на Програмата (акцискио план) за социјална заштита и Правилникот за доделување на еднократна парична помош.

Соработка за унапредување на правата и услугите од социјална заштита на локално ниво

Учесниците во интервјуата и фокус групата како главни носители на надлежности во областа на социјалната заштита ги посочуваат институциите единица на локална самоуправа, ЦСР, Црвен Крст, Здравствен дом, полиција, образовниот сектор и бизнис заедницата. Голем дел од учесниците истакнуваат дека покрај важноста на секоја од институциите посебно, многу е важна меѓу-институционалната (крос-секторската или мултисекторската) соработка помеѓу нив или со организациите, така што сите ризици или појави во поглед на социјалната заштита да може најефикасно да се третираат. Ова значи дека има потреба повеќе институции истовремено да се вклучат и соработуваат за разни целни групи или социјални проблеми.

Истото важи и при донесување на важни документи или политики, како и развојни програми за социјална заштита, потоа реализирање на превентивни и вонинституционални форми за социјална заштита во соработка со останатите сегменти на јавниот сектор, приватниот сектор и невладините организации.

Во општина Пробиштип се воспоставани неколку координативни тела или советодавни групи на граѓани како што е таа против семејно насилство или превенција на малолетничка деликвенција и алкохолизам каде што има претставници од разни институции (полиција, општина, здравство, образование итн.). Советодавната група на граѓани за превенција на малолетничка деликвенција и алкохолизам е основано како здружение на граѓани или НВО со сите

потребни структури и функционира во рамки на одделението за превенција во СВР Пробиштип.

Покрај нив се истакнува потребата за формирање на едно поголемо координативно тело кое што ќе работи генерално на сите прашања и теми од областа на социјалната заштита на локално ниво. Ова координативно тело за социјална заштита би се воспоставило и работело под покровителство на општината, но би ги здружила сите релевантни институции и организации на локално ниво почнувајќи од општината, ЦСР, АВРМ, образовниот сектор, бизнис заедницата, здруженијата на граѓани и организациите кои функционираат на ниво на општината.

Во општина Пробиштип невладиниот сектор и здруженијата на граѓани не се доволно развиени за да бидат носители на поголеми активности, тие не располагаат со соодветните човечки и финансиски капацитети кои би овозможувале да се партнер на институциите или пак да им се делегираат дел од надлежностите од социјалната заштита. Потребно е истите да се зајакнат, со финансиска поддршка за институционално јакнење за да можат да ги следат неколкуте позитивни примери и практики кои потврдуваат дека неколку организации успеваат да менаџираат со активности и одредени финансиски средства.

Анализата покажува дека соработката на клучните институции на локално ниво, особено таа помеѓу општината и Центарот за социјални работи, но исто така и регионалниот центар за вработување, градинката и училиштата, како и Црвениот Крст се оценува на високо ниво. Во рамките на нивните можности и надлежности тие се надополнуваат меѓусебно и спроведуваат заеднички мерки, активности и проекти на територијата на општината. Дел од проектите се општокорисна работа, општествена работа за извршување на јавни дејности, „Топол дом“, „Од дете за дете“, како и други иницијативи и активности за превенција, едукација или хуманитарна помош за социјално загрозените лица и семејства како што се старите, изнемоштени лица, лица со здравствени проблеми или попречености и децата кои што општината ги спроведува во соработка со ЦСР, АВРМ и УНДП.

Од друга страна и дел од организациите како што е Црвен Крст

и Здружение на пензионери, како и други меѓународни организации како УНДП, ГИЗ, УНИЦЕФ, УСАИД и други придонесуваат преку финансирање на проекти и мерки за социјалната заштита.

Во евиденцијата на Центарот за социјални работи има вкупно околу 1000 корисници на права и услуги по различни основи на социјална грижа или парична помош.

Како и што погоре низ анализата се истакнува врз основа на клучните документи, законските прописи и надлежностите на институциите воспоставена е неформална соработка нив во општина Пробиштип. Помеѓу дел од институциите и организациите постојат и неколку меморандуми за соработка помеѓу, но нема заедничка платформа или систематизиран пристап за заедничко делување за голем дел од отворените прашања важни за социјалната заштита на ниво на општината. Оваа комуникација и меѓуинституционална и соработка потребно дополнително да се формализира и интензивира. На институционално ниво има простор, можности но и спремност комуникацијата и соработката сериозно да се зајакне преку формализирање на односите во една заедничка програма или документ, како и воспоставување на координативно тело за социјална заштита на локално ниво. Овој процес како клучен фактор на локално ниво може да го предводи општината, со поддршка и во соработка од другите институции и граѓанскиот сектор.

Од друга страна постои и комуникација со граѓанскиот сектор и бизнис заедницата, но ова е развиено на основно ниво, е од повремени карактер и зависи од иницијативата на една засегната страна. Во овој поглед и тука има простор да се создаде пракса на системски и планиран начин на соработка. Општината, но и другите институции и организации веќе користат одредени механизми на вклучување, како што се форуми во заедницата, јавни презентации и трибини, средби со локалното население. Овие форми има потреба да бидат унапредени и предвидени во посебна програма која што би ја водела општината, а активно ќе придонесуваат сите важни чинители на локално ниво.

Во рамките на анализата и мониторингот на социјалната заштита во општина Пробиштип истражувачкиот тим ги анализираше и можностите за посериозна форма на соработка со која би се

овозможила на невладиниот сектор или граѓанските организации да учествуваат поактивно во спроведување на правата и услугите од социјална заштита на граѓаните или нивните главни целни групи, односно преземање на дел од надлежностите од страна на институциите на централната или локалната власт.

Околу ова прашања генерално мислењата се поделени. Генерално идејата се оценува како многу добра и поголемиот дел од учесниците ја поддржуваат, меѓутоа од друга страна постојат одредени дилеми и проблеми. Како главен проблем се појавува дилемите за капацитетите или можностите на граѓанскиот сектор во Пробиштип да се сноси со оваа одговорност, и тоа од аспект на потребна експертиза и финансиски средства. Невладиниот сектор во општина Пробиштип се оценува како доста неразвиен и бројот на активни организации е многу мал. Во врска со ова тие што имаат позитивен став кон идејата за делегирање на надлежности кон овој сектор сметаат дека овој недостаток може да се елиминира со тоа што би се вклучиле во овој процес или реформа во социјалната заштита поголеми и веќе докажани граѓански организации кои делуваат на национално ниво.

Ако се разгледа прашањето од друг аспект, проблем претставува и генералното заостанување на процесот на децентрализација во земјата со што локалната власт очекува освен поголеми надлежности и ингеренции од аспект на социјалната заштита, да обезбедува и повеќе средства за нивно спроведување. Слични процеси во неколку европски земји како што се на пример Германија или Словенија веќе успешно се спроведуваат.

За да се започне и успешно да се спроведе овој процес на пренесување на одредени надлежности од социјалната заштита кон граѓанскиот сектор или организации потребно е суштински да се промени и правната рамка, закони и други акти. Овој процес исто така бара значително време, ресурси и планирање.

Доколку во иднина се прифати идејата и се создадат основни можности граѓанските организации би можеле да се прилагодат кон овој процес, со тоа што има сериозна потреба од градење на нивните капацитети, зајакнување на општата свест, посебни обуки и подготовки како и финансиски средства.

На овој начин дел од надлежностите од социјалната заштита би се довериле на невладините организации зависно од нивната мисија т.е. област на дејствување како и капацитетите на кадарот со кои тие располагаат, и тоа не само една туку и на повеќе организации. Оценката е дека во земјата има доволно човечки капацитети или стручни лица кои се едуцирани, а голем број и невработени и кои би можеле да се ангажираат и придонесат во спроведување на тој процес.

Овој процес ќе придонесе и за самата државата и нејзините институции со тоа што тие ќе се ослободат од дел од обврските. Граѓаните од друга страна би биле исто така задоволни со оглед на тоа дека нема да има преголема бирократизација на процесите и НВОи и здруженија ќе нудат флексибилност, одговорност и поголема самомотивација за работа со целните групи, бидејќи пред се тие се нивни целни групи или дел од нивната мисија и визија .

Планирањето на овој систем може да биде во иднина предмет на јавна дебата и консултација со релевантните чинители и граѓанството со цел да бидат постигнати најдобри резултати. Идејата може да се проба да се реализира како пилот проект од страна на државата на пример со неколку организации за да се види како ќе функционира, евентуално може и општината да пилотира одредени активности со локалните организации.

Засега се уште не е забележена конкретна иницијатива во поглед на пренесување на одредени надлежности кон НВО секторот и организациите во Пробиштип.

Следење на резултатите од акциските планови за социјална заштита

Акциските планови за социјална заштита на општина Пробиштип содржат неколку посебни делови кои се однесуваат на претставување на главните целни групи на плановите како и ризиците и формите на делување. Потоа планот ги презентира активностите, нивните цели, роковите како и партнерите со кои истите се реализираат. Во рамките на акциските планови се презентираат и предвидените средства по посебни ставки за активностите, како и изворите на приходи за истите. Во најголема мера буџетот на активностите на општината

наменет за социјална заштита се финансира од сопствените средства, но присутни се и средства од странски донации.

Општината во годишните акциски планови поставува и индикатори за мерење на постигнувањата. Истите е потребно дополнително да се прецизираат со точни информации кои покажатели се мерат како и изворите на верификација на податоците. Во однос на индикаторите исто така треба да се посочи и кој е одговорен за следење и реализација на истите.

Заклучоци и препораки

- Република Македонија располага со солидна национална правна рамка за социјална заштита со низа на закони и други акти кои ја регулираат областа за социјална заштита, но како предизвик се уште останува поделбата на надлежностите помеѓу централната и локалната власт
- На локално ниво, општина Пробиштип редовно донесува дел од потребните документи за социјалната заштита кои ги следат националните политики и стратегии за развој на социјалната заштита. Треба да се развие посеопфатна програма за социјална заштита согласно состојбите и потребите на ниво на самата општина. Потребно е да се изврши анализа и мапирање на сите социјални категории на граѓани со цел препознавање на специфичните потреби на најранливите групи на население и потоа врз основа на тие сознанија развивање на соодветни мерки и механизми за социјална заштита преточени во акциски планови со јасни цели и индикатори за следење
- На национално ниво потребно е да се спроведе попис на населението кој ќе овозможи точни податоци и идентификување приоритетите според кои може да се насочат националните и локалните политики за социјална заштита.
- На локално ниво е воспоставена е добра меѓуинституционална комуникација. Истата е потребно дополнително да се формализира и интензивира преку усвојување на заедничка една платформа или програма како и со основање на координативно тело за социјална заштита помеѓу клучните

чинители во општината.

- Во рамките на клучните институции постојат различни мислења за можноста на делегирање на дел од надлежностите од областа на социјалната заштита на граѓанските здруженија и организации. Главно поради тоа што НВОи на локално ниво не се доволно развиени. Треба да се инвестира во јакнење на капацитети како и поголема вклученост во процесите на локално ниво.
- Бизнис секторот е важен сегмент во општината, особено поради нивното вклучување во разни акции како поддршка на институциите, но и за можноста за вработување на лицата во социјален ризик. Затоа од страна на институциите и организациите се очекува да развијат поголема соработка со бизнис заедницата.
- Општината одделува доста ограничени финансиски средства за финансирање на социјалната заштита од сопствениот буџет (изворните приходи на општината) што е потребно да се зголемат.
- Сепак и актуелните достапни финансиски средства кои се одделуваат од буџетот на општината не се искористуваат целосно. Потребно е во иднина општината да спроведе подобра анализа и планирање на истите на почетокот на годината.
- Невладиниот сектор во Пробиштип не е доволно развиен за да може да преземе поголеми обврски развој на социјалната заштита и да биде клучен партнер на институциите на локално ниво. Потребно е зајакнување на човечките и професионалните капацитети на НВОи како и поголема финансиска поддршка.
- Граѓаните генерално се информирани за социјалната заштита и политиките на локално ниво, меѓутоа потребно е да се организираат повеќе информативни кампањи со цел нивно целосно запознавање со правата и услугите кои им се нудат, како и за надлежностите на институциите, односно каде да се обраќаат за одредени прашања.

- Социјалните права и услуги кои им се нудат на граѓаните од социјално загрозените категории од страна на институциите, особено тие од МТСП а поддржани со мерките на општината генерално ги покриваат најголем дел од целните групи, меѓутоа има простор за нивно подобрување или зголемување на вредностите, како и да се посвети внимание на развивање на повеќе можности за посуштинска поддршка наместо еднократен финансиски надоместок или хуманитарна помош.

Извори на информации

1. Закон за социјална заштита (Службен весник на РМ бр. 79/2009 и консолидиран текст од септември 2015, http://mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/zakon_so_zastita_osnoven.pdf
2. Закон за локална самоуправа, Службен весник на РМ бр. 5/2002, http://aa.mk/WBStorage/Files/Zakon_lokalnata_samouprava.pdf
3. Закон за финансирање на ЕЛС, Службен весник на РМ бр. 61/2004, <http://www.slvesnik.com.mk/Issues/753C649FD2F2A4409AFF468ABF830575.pdf>
4. Закон за заштита и спречување на дискриминација, Службен весник на РМ бр. 127/2010, http://mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/diskriminacija_konsolidiran.pdf
5. Закон за работните односи, Службен весник на РМ бр. 74/2015, <http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/zakoni/ZRO%20Precisten%2074-15.pdf>
6. Закон за семејство, Пречистен текст, Службен веник на РМ бр. 153/2014 <http://www.pravdiko.mk/wp-content/uploads/2013/11/Zakon-za-semejstvoto-20-10-2014-prechisten-tekst.pdf>
7. Закон за заштита на децата, Службен весник на РМ бр. 170/2010 и консолидиран текст http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/deca_precisten.pdf
8. Национална програма за развој на социјалната заштита 2011-2021, МТСП 2010

9. Национална стратегија за стари лица 2010-2020, МТСП, Скопје 2010, <http://mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Strategija%20za%20stari%20lica%20juni.pdf>
10. Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во РМ 2010-2020, МТСП, Скопје 2010, http://mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/revidirana_str_siromastija.pdf
11. Национална стратегија за изедначување на правата на лицата со инвал. 2010-2018 Скопје 2010, <http://mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/FINALNA%20Revidirana%20Nacionalna%20Strategija>
12. Национална стратегија за еднаквост и недискриминација 2016-2020, МТСП, Скопје 2016, http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/dokumenti/7.7_Strategija%20za%20ednakvost%20i%20nediskriminacija.pdf
13. Стратегија за родова еднаквост 2013-2020, МТСП, Скопје 2013
14. Национална стратегија за вработување 2016-2020, МТСП Скопје 2015, <http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/strategii/Nacionalna%20Strategija%20za%20Vrabotuvane%20na%20Republika%20Makedonija%20za%20Vlada%2016102015.pdf>
15. Програма за социјална заштита на ЕЛС Пробиштип (2014, 2015 и 2016)
16. Акциски планови за социјална заштита на ЕЛС Пробиштип (2014, 2015 и 2016)
17. Стратегијата за локален економски развој на ЕЛС Пробиштип 2015-2020
18. Буџет на општина Пробиштип (2014, 2015 и 2016)
19. Годишните извештаи за реализација на програма на социјална заштита и акциони планови на о. Пробиштип (2014, 2015 и 2016)
20. Правилник за доделување на еднократна парична помош на

ЕЛС Пробиштип 2015

21. Стратегија за социјална заштита на граѓаните на општина Струмица 2015-2020, <http://www.soros.org.mk/CMS/Files/Documents/Strategija%20Socijala%20Strumica.pdf>
22. Програма за социјална заштита на ЕЛС Крива Паланка 2015, http://www.krivapalanka.gov.mk/download/programi/2015/Programa_socijalna_zastita.pdf

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА И ВКЛУЧЕНОСТ НА ЛОКАЛНО НИВО

Збирка на мониторинг извештаи

Проектот е финансиран од ЕУ